

Uit de praktijk: SAMENWERKEN VERBINDT

Jongvolwassenen verbinden organisaties

Luc DENEFFE en Lieve POLFLIET¹

Tijdens de studiedag "Samen staan we sterker", die door het Vlaams Welzijnsverbond georganiseerd werd op 30 november 2011, gaf Luc Deneffe een toelichting over samenwerking vanuit de praktijk van De Wissel, een initiatief in de jeugdhulpverlening dat een aantal projecten binnen en buiten de Bijzondere Jeugdbijstand overkoepelt. Luc Deneffe betoogde dat samenwerkingsinitiatieven ontstaan vanuit een noodzaak, nl. de vaststelling dat men de problemen van de jongeren (kluwen van problemen op verschillende vlakken) niet alleen aankan, dat men eigen grenzen moet kunnen overschrijden via samenwerking. Daarbij is het belangrijk dat er een dragend netwerk is om zijn engagement ten aanzien van de jongeren te kunnen waarmaken.

Zo kan het bijvoorbeeld niet lukken om een time-out te regelen via het eigen netwerk omwille van de beperkte capaciteit, maar kan men dit door een gezamenlijk initiatief vanuit het

Platform BJB Vlaams-Brabant wel garanderen. Zo ontstond Tool (time-out), maar ook Rizsas, een nieuw soort 'dagcentrum', als alternatief voor de school, dat echter nergens kan 'erkend' worden, omdat het niet in de regelgeving past. Er ontstond de 'proeftuin' rond samenwerking BJB-GGZ, het ervaringsleren, enz. Het project De Shelter voor tienerouders is in oprichting.

Het gaat hierbij meestal om feitelijke verenigingen, waarbij vanuit de medewerkende voorzieningen bepaalde taken opgenomen worden, zoals een projectleider (o.m. om de visie te bewaken), een projectteam met medewerkers van verschillende voorzieningen en een adviesgroep met specialisten en vertegenwoordigers van de ruimere sector, die mee nadenken over het concept. Hierrond wordt dan een protocol ondertekend door de deelnemende voorzieningen. Vanuit het Platform BJB Vlaams-Brabant worden hiervoor Provinciale middelen voorzien. In deze bijdrage belichten Luc Deneffe en Lieve Polfliet het project 'Samenwerken verbindt'².

-
- 1 Luc Deneffe is voorzitter van het Platform BJB Arrondissement Leuven en directeur van De Wissel en Lieve Polfliet is beleidsmedewerker van het CAW Leuven. Deze bijdrage is gebaseerd op een artikel in Agora, jg. 27, 2011, nr. 3. Met dank aan Ilse Lamahieu (In Petto) en Bert Leers (Huize Levensruimte) voor hun bijdrage tot deze tekst. Contact: luc.deneffe@wissel.be.
 - 2 "Samenwerken verbindt" is de naam van het samenwerkingsverband van CAW regio Leuven en regio Hageland, het Platform Bijzondere Jeugdbijstand Arrondissement Leuven (De Wissel, Huize Levensruimte, Amber, Levenslust, Monte Rosa), OCMW Leuven en Integrale Jeugdhulp Vlaams Brabant. In april 2011 was het de trotse winnaar van de Prijs Jeugd zorg die door het Agentschap Jongerenwelzijn werd uitgereikt.

Hulpverlening aan jongvolwassenen

Al langer klonken er noodkreten rond de plaats van en de hulp aan jongvolwassenen: alarmbellen in 2007, rondetafelgesprekken en een Vlaams expertenpanel in 2008, een WVG-actieplan met zes prioritaire beleidsacties rond kwetsbare jongvolwassenen in 2009, een studiedag in 2010 over "maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen" ... De groep werd duidelijk erkend: als zorg voor de overheid en voor de organisaties die ermee aan de slag willen en daartoe partnerorganisaties aanspreken. Dat laatste gebeurde ook in het arrondissement Leuven. Op 9 oktober 2008 had een eerste en verkennend overleg plaats tussen een aantal voorzieningen van de Bijzondere Jeugdbijstand (BJB) en het Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW), regio Leuven, met als doel "het verbeteren van een mogelijk vervolgtraject voor jongvolwassenen vanuit de Bijzondere Jeugdbijstand naar de eerstelijns-hulpverlening".

Tijdens dit overleg komt vanuit de BJB naar voor dat zij het bestaande aanbod bij de eerstelijns-hulpverlening onvoldoende kennen en het aanbod niet altijd ervaren als een aanbod op maat van jongvolwassenen. Het CAW geeft aan dat ook zij zoekende is op welke manier zij deze doelgroep vanuit BJB kan bereiken.

Na de eerste vergadering worden ook CAW regio Hageland en OCMW Leuven partner in het samenwerkingsverband 'Samenwerken verbindt'. Er komt een beleidsgroep van verantwoordelijken van de organisaties, die wordt voorgezeten vanuit de Integrale Jeugdhulp, en een werkgroep met hulpverleners. Vele voorstellen en suggesties zullen volgen.

In de eerste periode werd voornamelijk gewerkt rond twee kernthema's: de tandemwerking en het spel 'Over Leven in Leuven'.

De tandemwerking

We stellen vast dat jongeren, waarbij ingeschat wordt dat er ook na de leeftijd van 21 jaar hulpverlening noodzakelijk of wenselijk is, de weg niet vinden naar de hulpverlening door het CAW of het OCMW, of dat ze vroegtijdig afhaken. Sommige jongeren willen – na een lange periode van begeleiding binnen BJB – zelfstandig hun leven in handen nemen, maar bij vragen of 'terugval' komen ze opnieuw aankloppen bij de 'vertrouwde' hulpverlening in de BJB (ankerfiguur). Soms kan dit geregeld worden via een zogenaamde 'spijtprocedure'. Indien dit niet mogelijk is, dan kunnen ze niet meer opgevangen worden binnen de BJB. We stellen eveneens vast dat heel wat jongeren die bij het CAW en het OCMW aankloppen, een verleden hebben in de BJB.

“ Niet alleen de hulpverleners, maar ook de jongeren kennen het hulpaanbod onvoldoende... ”

We moeten concluderen dat – ondanks de inspanningen van individuele hulpverleners – de overdracht moeizaam verloopt en soms niet plaatsvindt. Het zou een meerwaarde kunnen zijn mocht de begeleider uit de BJB nog een korte periode aanklappend kunnen toeleiden naar het JAC of een ander aanbod op maat. 'Mee-gaan' dus, werken in tandem tot de jongere goed gestart is. De tandemwerking heeft als doel een naadloze overdracht van de begeleiding te realiseren. Hiervoor moeten medewerkers uit verschillende sectoren tegelijkertijd en samen, tijdens een 'nodige' periode, werkzaam kunnen zijn binnen één dossier.

Hiertoe zetten we een doe-gericht experiment op, waarbij ieder vanuit zijn eigen procedures en handelwijzen werkt. We zetten hiervoor geen

nieuwe procedures of structuren op. Zo wordt een plotse breuk in het hulpverleningstraject van de jongere vermeden, waarbij de BJB langzaam loslaat en het CAW stap voor stap overneemt. De ondersteuning, in een regie van en door de jongere verschuift geleidelijk aan. Uiteindelijk laat de BJB (formeel) los en neemt het CAW, op vraag van de jongere, de begeleiding volledig over. Bijzondere aandacht gaat naar dit kantelmoment in de begeleiding van de jongere.

Het kantelmoment is niet alleen voor de jongere een belangrijke wijziging. Het zegt ook iets over hoe we als CAW en BJB verschillen, hoe de opdracht binnen deze kaders anders kan liggen. We vonden het belangrijk dit te expliciteren, ook al zijn we er ons van bewust dat deze beschrijving steeds voor nuancering vatbaar is. We willen elkaar leren kennen en de verschillen als waarde ervaren, als basis voor wederzijds vertrouwen; van elkaar leren zonder te moeten streven naar een gelijk aanbod. Hoe verwoordden we dit naar elkaar en konden we het gesprek aangaan?

We maakten een onderscheid tussen de BJB als 'ontvanger' versus het CAW als 'vrager'. De BJB krijgt een opdracht van de Jeugdrechter of het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, waaruit de verwachting naar een begeleiding met een minimale frequentie en intensiteit ontstaat. Ook naar de jongere toe ontstaan verwachtingen, zoals het aannemen van een open houding. Het CAW daarentegen krijgt de vraag van de jongere zelf, waarbij begeleidingsintensiteit en frequentie bepaald worden door de jongere.

De BJB richt zich steeds op de totale persoon van de jongere (en zijn context); de diverse leefdomeinen en problematieken vormen onderwerp van de begeleiding. Een sterk relationele component geldt als werkmiddel. Het kan gaan om een opvoedingsopdracht implicerende monitoring, waarbij het belangrijk is zicht te

hebben op de totale leefsituatie. Bij het CAW bepaalt de expliciete hulpvraag van de jongere het domein waarop begeleid wordt (bepaalde deelproblematieken, deelaspecten, administratie, planning, ...) en de richting waarin gewerkt wordt. De jongere bepaalt wat nodig is.

De BJB legt de nadruk meer op samen doen, samen op weg gaan; het CAW wil eerder op weg zetten, en zal minder lang samen doen. Vanuit de BJB is het vanzelfsprekend dat de ouders geactiveerd worden om hun rol op te nemen. De CAW-medewerker zal het aan de jongere overlaten om aan te geven in welke mate de ouders een rol kunnen hebben in de begeleiding.

In het Hageland heeft deze samenwerking al een weg gevonden; in het Leuvense zijn inmiddels de eerste tandembegeleidingen lopende.

Het spel 'Over Leven in Leuven'

Bij de eerste vergaderingen stelden we vast dat we als begeleiders zelf niet weten wat er allemaal bestaat aan ondersteuning voor de doelgroep in het algemeen, en specifiek naar vervolghulpverlening in het Leuvense. Dat is niet anders voor de jongeren. De vraag luidde dus: hoe kunnen we jongeren en begeleiders op een aansprekende manier kennis laten maken met dit aanbod en hoe verzamelen en actualiseren we het aanbod in het Leuvense?

Zo ontstond het idee om een spel te maken. 'Samenwerken verbindt' drukte de wens uit een aangepaste, lokale versie te maken van het bestaande spel "Op Eigen Benen", een product van de landelijke jeugddienst In Petto, die gespecialiseerd is in preventie en informatie voor jongeren. Enerzijds bestond er al de brochure "Op Eigen Benen", met informatie over papassen, eerste hulp bij zelfstandig wonen, geldzaken, gezonde voeding, enz. Jongeren en hun

begeleiders krijgen in de brochure massa's tips over zelfstandig wonen. Anderzijds is er ook het basisspel "Op eigen benen", wat een leuke, interactieve methodiek is om als jeugdwerker, leerkracht, opvoeder... het thema bespreekbaar te stellen. Deze bestaande formule werd door de beleids- en werkgroep ingeschat als een goede basis om op verder te bouwen. Als Leuvense hulpverleners voelden we de nood aan verdere uitdieping, in het bijzonder naar vervolghulpverlening voor jongeren die uitstromen uit de Bijzondere Jeugdzorg en naar de aansluiting vanuit de BJB op de eerstelijns hulp. We hielden ook onze specifieke doelgroep voor ogen, namelijk de jongvolwassenen uit de BJB.

“ De inbreng van professionele hulpverleners is onontbeerlijk, maar ook de jongeren deelden hun ervaringen met het spel en gaven tips... ”

De ontwikkeling van het spel werd een intensief, eenjarig traject dat veel input, inspanningen en bijsturing van alle partners vergde. De inbreng van professionele hulpverleners is onontbeerlijk om tot herkenbare situaties te komen die aansluiten bij de leefwereld van jongeren. Alle vragen en antwoorden uit het spel worden grondig afgetoetst op correctheid en waarachtigheid. In Petto betrok ook jongeren uit de doelgroep bij het proces, onder meer bij try-outs. Tijdens deze bijeenkomsten werd het spel enkele keren gespeeld. De jongeren stelden vragen, deelden hun ervaringen met het spel en gaven tips. Dit leverde heel wat bruikbaar materiaal op. Jongeren erkennen dat het een zeer grote stap is om op jonge leeftijd zelfstandig te wonen. In het spel vinden ze veel antwoorden op hun vragen. Ook het delen van hun ervaringen met andere jongeren is leerrijk. Zo bleek bijvoorbeeld dat ze allemaal wel schrik hebben om geconfronteerd te worden met eenzaamheid.

Het kwartetspel omvat 10 thema's rond zelfstandig wonen: waarisda, wildeda, wiedoetda, hoenoemtda, wakostda, tussendoentjes, huurdeda, voeldeda, doededda en spaardeda. De spelwijze is deze van het spel van In Petto, dat al langer bestaat. Dit werd uitgebreid met 10 extra vraag- en antwoordkaarten, inspelend op de suggesties van jongeren, de bijkomende invalshoek van vervolghulpverlening en de focus op het Leuvense. In samenwerking met de werkgroep heeft In Petto een handige plattegrond van Leuven gemaakt, met vermelding van de meest relevante hulpverleningsinstanties, goedkope winkels en eetgelegenheden, vrijetijdsaanbod, buurtwerkingen, bezienswaardigheden... De achterzijde van deze kaart op zakformaat, staat boordevol informatie, kant en klare tips over belendende onderwerpen zoals ziekteverzekering, kinderbijslag, eerste hulp bij zelfstandig wonen...

Op de website www.overleveninleuven.be kan je deze plattegrond eveneens raadplegen. Je kan de diensten aanklikken en dan verschijnt een foto met contactgegevens en nuttige informatie. De website laat toe dat de gegevens geactualiseerd worden, bv. wanneer diensten van adres wijzigen. Voor het spel zelf werden er een tiental extra 'tussendoentjes' uitgewerkt, die ook te downloaden zijn. Een voorbeeld van de vraagjes uit het thema Waarisda?: "In Leuven kan je gratis naar de dokter. Waar is dat (toon ook op de kaart)? Wat moet je daarvoor doen? Welk nadeel is daaraan verbonden?" of uit het thema Voeldeda?: "Je hebt een gouden hart en zult nooit iemand met een probleem laten zitten. Of het nu je familie is die geld nodig heeft of... Maar wat als het jou allemaal teveel wordt? Waar kan jij terecht?"

Het nieuwe spel 'Over leven in Leuven' kwam tot stand als een samenwerking van 'Samenwerken verbindt' en de Jeugddienst In Petto, met financiële ondersteuning van de familiale

Stichting Famcova vzw. Het blijkt niet alleen een nuttig instrument te zijn voor de jongeren zelf, maar ook voor de vele mensen die met begeleiding, opleiding en opvoeding bezig zijn.

Het vervolg voor het samenwerkingsverband

Met 'Samenwerken verbindt' willen we in de komende periode werk maken van verdieping, uitbreiding en vernieuwing. Wat verdiepen betreft, willen we vooral naar het tandemgebeuren de ervaringen uitbreiden en op beleidsvlak de stap zetten naar het formuleren van beleidsaanbevelingen vanuit de ervaringen van het samenwerkingsverband.

Bij de opstart werd beslist de groep als werkbaar geheel niet uit te breiden. In een volgende fase is dit wel een optie. Bijkomende partners zijn welkom. We willen een werkgroep samenstellen met begeleiders uit de BJB, eerstelijns welzijnswerkers en jongvolwassenen, die samen zoeken hoe het onthaal binnen het CAW op maat kan zijn, hoe een gemeenschappelijke inzet en begeleiding vanuit BJB, CAW en OCMW eruit kan zien. We willen het spel breder verdelen, naar scholen en jeugddiensten en een 'train de trainer'-module voor de begeleiding van het spel uitwerken. We sturen een uitnodiging naar andere steden: de basismodule van het spel is

vernieuwd, de vorm is er en kan gebruikt worden om een "Over Leven in Gent, Antwerpen, Kortrijk, Hasselt, Brussel, enz." samen met organisaties en jongeren uit te werken.

Inzake vernieuwing is er de vraag van de jongeren, geformuleerd tijdens de ontwikkeling van het spel om er een echt stadsspel van te maken. Daarnaast is er binnen het CAW en de BJB een gemeenschappelijke nood om bezig te zijn met de woonproblematiek voor jongeren. En dan is er ook nog de droom van een dagje "Leuven omgekeerd", naar analogie met de "omgekeerde dag" die reeds tweemaal in De Wissel doorging, en waardoor hulpverleners zelf voeling krijgen met de beleving van de jongeren door zelf één dag die jongere te zijn, en waarbij jongeren de rol van hulpverlener, begeleider, adviseur spelen. Want inderdaad, zelfs als het aanbod ruim is en bekend, wordt het daarom nog niet als toegankelijk en warm ervaren, drempels waar we ons soms niet bewust van zijn.

Het volledige spel 'Over Leven in Leuven' (de brochure zelfstandig wonen, het basisspel, de uitbreiding Leuven en de kaartjes) kan besteld worden tegen 75 euro op het mailadres: *info@overleveninleuven.be*. Voor het basisspel of de brochure over zelfstandig wonen "Op eigen benen": *mailbox@inpetto-jeugddienst.be*.